

Bài 12
QUYỀN VÀ NGHĨA VỤ
CỦA CÔNG DÂN TRONG GIA ĐÌNH

I – MỤC TIÊU BÀI HỌC

1. Về kiến thức

HS hiểu được một số quy định cơ bản của pháp luật về quyền và nghĩa vụ của mọi thành viên trong gia đình ; hiểu ý nghĩa của những quy định đó.

2. Về kỹ năng

– HS biết ứng xử phù hợp với các quy định của pháp luật về quyền và nghĩa vụ của bản thân trong gia đình ;

– HS biết đánh giá hành vi của bản thân và của người khác theo quy định của pháp luật.

3. Về thái độ

– HS có thái độ trân trọng gia đình và tình cảm gia đình, có ý thức xây dựng gia đình hạnh phúc ;

– Thực hiện tốt nghĩa vụ đối với ông, bà, cha mẹ, anh chị, em.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Về nội dung

a) Quyền và nghĩa vụ của cha mẹ, ông bà

Ngoài những ý trong mục Nội dung bài học, GV cần biết thêm những điều quy định sau :

– Các nghĩa vụ và quyền của cha mẹ không chỉ đối với con chưa thành niên mà còn đối với cả con đã thành niên bị tàn tật, mất năng lực hành vi dân sự, không có khả năng lao động và không có tài sản để tự nuôi mình.

– Cha mẹ phải làm gương tốt cho con về mọi mặt, phối hợp chặt chẽ với nhà trường và các tổ chức xã hội trong việc giáo dục con.

– Cha mẹ tôn trọng quyền chọn nghề, quyền tham gia hoạt động xã hội của con.

– Khi cha, mẹ đã bị kết án về một trong các tội cố ý xâm phạm sức khỏe, nhân phẩm, danh dự của con hoặc vi phạm nghiêm trọng nghĩa vụ chăm sóc, nuôi dưỡng, giáo dục con, có lối sống đồi trụy, xúi giục, ép buộc con làm những việc trái pháp luật, thiếu đạo đức thì tùy theo từng trường hợp, Tòa án có thể ra quyết định không cho cha mẹ trông nom giáo dục con, quản lí tài sản của con hoặc đại diện theo pháp luật cho con trong thời hạn từ một năm đến năm năm.

– Bố dượng, mẹ kế có nghĩa vụ và quyền trông nom, nuôi dưỡng, chăm sóc giáo dục con riêng cùng sống chung với mình và bố dượng, mẹ kế, con riêng không được ngược đãi, hành hạ, xúc phạm nhau.

b) Quyền và nghĩa vụ của con, cháu

– Con có quyền có tài sản riêng. Tài sản riêng của con bao gồm tài sản được thừa kế riêng, được tặng cho riêng, thu nhập do lao động của con, hoa lợi, lợi tức phát sinh từ tài sản riêng của con và các thu nhập hợp pháp khác.

– Con từ đủ 15 tuổi trở lên còn sống chung với cha mẹ có nghĩa vụ chăm lo đời sống chung của gia đình ; nếu có thu nhập thì phải đóng góp vào các nhu cầu thiết yếu của gia đình.

– Con có quyền xin nhận cha, mẹ của mình, kể cả trường hợp cha, mẹ đã chết. Con đã thành niên xin nhận cha không đòi hỏi phải có sự đồng ý của mẹ ; xin nhận mẹ không đòi hỏi phải có sự đồng ý của cha.

2. Về phương pháp

Dạy bài này, GV cần gắn với những yêu cầu giáo dục đạo đức về tình cảm, về bổn phận trong gia đình. Phương pháp chung của bài là đi từ những tình huống thường diễn ra trong thực tế các gia đình, giúp HS phân tích, đánh giá, nêu thái độ và cách ứng xử. Nên sử dụng kết hợp các phương pháp như thảo luận, phân tích và xử lý tình huống, đàm thoại, cho HS kể những ví dụ thể hiện bổn phận và trách nhiệm của các thành viên gia đình. Có thể cho HS chơi trò đóng vai thể hiện cách ứng xử trước những tình huống khác nhau trong gia đình.

3. Tài liệu và phương tiện

- SGK và SGV GDCD 8.
- Luật Hôn nhân và Gia đình năm 2000.
- Phiếu học tập.
- Giấy khổ lớn, bút dạ.
- Máy chiếu, giấy trong (nếu có).

III – CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY HỌC CHỦ YẾU

Hoạt động 1 : Giới thiệu bài.

GV dùng những đoạn văn, đoạn thơ nói về tình cảm gia đình, công ơn của cha mẹ đối với con cái, những suy nghĩ về bổn phận và trách nhiệm của con cái... để vào bài.

Hoạt động 2 : HS chia sẻ với nhau về những việc mà mọi thành viên trong gia đình mình đã làm cho nhau, hình thành biểu tượng về bổn phận, nghĩa vụ đối với gia đình và giáo dục tình cảm gia đình.

– GV yêu cầu HS kể những việc cha mẹ, anh, chị, em đã làm cho mình và những việc mình đã làm cho ông bà, cha mẹ, anh, chị, em.

– Đàm thoại theo những câu hỏi sau :

+ Em thử hình dung nếu không có tình yêu thương, chăm sóc, dạy dỗ của cha mẹ thì em sẽ ra sao ?

+ Điều gì sẽ xảy ra nếu em không hoàn thành tốt bổn phận và nghĩa vụ của mình đối với ông bà, cha mẹ, anh, chị, em ?

– GV kết luận : gia đình và tình cảm gia đình là những điều thiêng liêng đối với mỗi con người. Để xây dựng gia đình hạnh phúc, mỗi người phải thực hiện tốt bổn phận, nghĩa vụ của mình đối với gia đình.

Hoạt động 3 : Thảo luận về cách cư xử của hai nhân vật chính trong hai mẩu chuyện ở mục Đặt vấn đề trong SGK.

– HS đọc hai mẩu chuyện.

– Thảo luận theo câu hỏi : Em đồng tình với cách cư xử của nhân vật nào ? Vì sao ?

– GV kết luận : là con cháu, phải kính trọng, yêu thương, chăm sóc ông bà, cha mẹ.

Hoạt động 4 : Thảo luận, phân tích tình huống giúp HS phát triển nhận thức về quyền và nghĩa vụ của các thành viên trong gia đình.

– GV chia HS thành nhóm nhỏ.

– Yêu cầu mỗi nhóm thảo luận một tình huống trong các bài tập 3, 4, 5 trong SGK.

– Các nhóm trình bày kết quả thảo luận, cả lớp trao đổi trên cơ sở những đánh giá và giải pháp mà các nhóm đưa ra.

– Thống nhất đáp án đúng :

Bài tập 3 :

+ Bố mẹ Chi đúng và họ không xâm phạm quyền tự do của con vì cha mẹ có quyền và nghĩa vụ quản lí, trông nom con.

- + Chi sai vì không tôn trọng ý kiến của cha mẹ.
- + Cách ứng xử đúng là nghe lời cha mẹ, không đi chơi xa mà không có cô giáo, nhà trường quản lí và nên giải thích lí do cho nhóm bạn hiểu.

Bài tập 4 :

- + Cả Sơn và cha mẹ Sơn đều có lỗi.
- + Sơn đua đòi ăn chơi.
- + Cha mẹ Sơn quá nuông chiều, buông lỏng việc quản lí con.

Bài tập 5 :

- + Bố mẹ Lâm cư xử không đúng, vì cha mẹ thì phải chịu trách nhiệm về hành vi của con, phải bồi thường thiệt hại do con gây ra cho người khác.
- + Lâm vi phạm Luật Giao thông đường bộ.
- + GV kết luận : Mỗi người trong gia đình đều có bổn phận và trách nhiệm đối với nhau. Những điều chúng ta vừa tìm ra phù hợp với những quy định của pháp luật.

Hoạt động 5 : *GV giới thiệu những quy định của pháp luật về quyền và nghĩa vụ của công dân trong gia đình.*

- Trình bày những quy định cơ bản về quyền và nghĩa vụ của cha mẹ, ông bà ; quyền và nghĩa vụ của con, cháu (chiếu lên bảng hoặc ghi ra giấy khổ lớn).
- Hướng dẫn HS phân tích, đối chiếu những quy định với những điều mà các em vừa tìm tòi, phát hiện để thấy rõ tính chất hợp lí của pháp luật.

Hoạt động 6 : *GV hướng dẫn HS tìm hiểu nội dung bài học.*

- HS tự tìm hiểu nội dung bài học.
- GV hướng dẫn HS tóm tắt nội dung.
- HS nêu thắc mắc, trao đổi ở lớp, GV giải đáp.

Hoạt động 7 : *Thảo luận cả lớp nhằm khắc sâu nội dung và ý nghĩa về quyền và nghĩa vụ công dân trong gia đình.*

Câu hỏi :

- Vì sao con của một số gia đình trở nên hư hỏng (lười học, ham chơi, quậy phá, nghiện hút...)?

- Con cái có vai trò gì trong gia đình ?
- Trẻ em có thể tham gia bàn bạc và thực hiện các công việc của gia đình không ? Em có thể tham gia như thế nào ?
- Vì sao pháp luật phải có những quy định về quyền và nghĩa vụ của công dân trong gia đình ?

Hoạt động 8 : *HS luyện tập qua việc xử lí tình huống.*

- GV nêu tình huống : Tiến bắt đầu đi làm sau khi tốt nghiệp đại học. Tiến dùng tiền lương của mình để mua sắm quần áo, mua xe, chiêu đãi bạn bè. Bố mẹ hỏi về công việc của Tiến, Tiến cần nhàn : “Bố mẹ hỏi để làm gì ?”. Tiến cho rằng, mình cũng cần có cuộc sống riêng. Bố mẹ Tiến rất buồn. Em có đồng ý với cách cư xử của Tiến không ? Vì sao ?

(GV có thể lấy thêm những tình huống khác để HS xử lí).

- Nếu còn thời gian, GV nên cho HS chơi trò đóng vai, thể hiện cách ứng xử trong những tình huống có liên quan đến quyền và nghĩa vụ của công dân trong gia đình (có thể lấy những tình huống trong hoạt động 3 hoặc hai mẫu chuyện ở mục Đặt vấn đề).

Hướng dẫn học tập :

- Yêu cầu HS về nhà làm bài tập 6, 7 trong SGK.
- Yêu cầu HS tìm trong thực tế những trường hợp thực hiện tốt hoặc vi phạm quy định về quyền và nghĩa vụ trong gia đình.
- Yêu cầu HS thực hiện tốt bổn phận và nghĩa vụ trong gia đình.

Gợi ý kiểm tra, đánh giá

- Nêu nội dung quyền và nghĩa vụ của ông bà, cha mẹ, con cháu trong gia đình.
- Lấy ví dụ trong thực tế những trường hợp thực hiện tốt hoặc vi phạm quy định về quyền và nghĩa vụ trong gia đình.
- Nêu một số tình huống có liên quan đến chủ đề, yêu cầu HS phân tích, đánh giá và đề xuất cách ứng xử nếu mình ở trong tình huống đó.
- HS tự nhận xét bản thân đã tham gia vào công việc gia đình chưa và thực hiện bổn phận đối với gia đình như thế nào ?